

Úvodní slovo redakce

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

po vydání *Kapitol* z koncepce Akademického slovníku současné češtiny v r. 2016 začal po letech vycházet i samotný slovník – v lednu 2017 byla na internetové stránce <<http://www.slovníkcestiny.cz>> zveřejněna pracovní verze hesel s náslovím A. Jak vydání *Kapitol*, tak publikovaná hesla vyvolaly v lingvistické obci řadu diskusí, jimž bychom rádi tímto dvojčíslem poskytli soustředěný prostor. Reakce na naši výzvu k diskusi byla přitom natolik intenzivní, že ani do dvojčísla nebylo možné zařadit všechny příspěvky původně pro něj zamýšlené – a to přesto, že v něm přinášíme deset studií a tři rozsáhlé recenze.

K našemu překvapení převážily články věnované tématům technicko-praktického rázu, související zejména s možnostmi a výzvami, které přináší okolnosti elektronického zpracování a publikování výkladového slovníku. Víceméně stranou tak zůstaly oblasti, které se obecně považují za jádro lexikografické práce – zejména otázka vymezení a popisu slovního významu. Doufejme, že tato skutečnost není dokladem nezájmu současného českého lexikografického myšlení o tyto zásadní otázky.

Nejvýraznější výjimkou z popsané situace je studie **Josefa Šimandla**, nazvaná *K výkladu významu slov zpolitizovaný a politika*. Zařazujeme ji proto na první místo. Autor tu podrobně rozebírá význam a užití slov *zpolitizovaný* a *politika* a na tomto pozadí dokládá důležitou a do značné míry obecně platnou skutečnost, totiž že význam odvozených slov (*zpolitizovaný*) nelze vždy odvodit z významu příslušných slov základových (*politika*).

Pojítkem dvou textů, které následují, je obhajoba zájmů a potřeb uživatelů slovníku a úvaha nad způsoby, jak jim práci s ním co nejvíc zpříjemnit a zefektivnit. V první z nich, nazvaném *Poznámky k poznámkám: Usage notes v českém lexikografickém prostředí*, představují **Martin Šemelík** a **Michal Škrabal** koncept tzv. usage notes, tj. poznámek potenciálně připojovaných všude tam, kde ke komplexnímu popisu lexikálního významu daného slova nestačí standardní struktura hesla, a přicházejí s návrhem, jak by se ve výkladovém slovníku mohlo s těmito uživatelskými poznámkami zacházet. **Jan Křivan** a **Hana Mžourková** se v textu *Pustíme uživatele do slovníku! Aneb o neprobádané cestě v české lexikografii* zamýšlejí nad způsoby, jimiž lze výkladový slovník učinit uživatelsky přívětivější, jeden z nich, stupňovitou strukturu slovníku, pak představují detailněji. Důraz přitom kladou na to, že snaha vyjít vstříc uživatelům s sebou nutně nemusí nést snížení vědecké kvality, ale že vědecky uchopen a zužitkován ve prospěch uživatelů by měl být i způsob, jakým laici skutečně ke slovníku přistupují.

Příspěvek **Jany Nové** a **Zdeňky Opavské** s výmluvným názvem *Odborní konzultanti všeobecného výkladového slovníku (praktické zkušenosti lexikografického týmu ze spolupráce s odborníky)* je ve své detailnosti cenným vhladem do procesu zpracování nemalé části slovní zásoby.

V příspěvku nazvaném *K efektivitě manuální a poloautomatické excerpce neologismů* pak **Jakub Sláma** dokládá, že uplatnění poloautomatické excerpce neologismů (způsobem, který sám navrhl) by bylo výrazně efektivnější než dosud převážně uplatňovaná manuální excerpce.

Dva texty, které následují, spojuje diachronní zaměření. **Irena Fuková, Petr Nejedlý a Štěpán Šimek** v textu s názvem *K připravovanému Slovníku raněnovověké češtiny* informují o přípravách rozsáhlého lexikografického díla. Popisují jeho materiálové zdroje a zabývají se problémy, jež plynou z lexikografického zpracování historických textů. Hlásí se přitom ke strukturální metodě, jak ji rozpracoval Igor Němec. **Miloslava Vajdlová** v textu *Klady a záporů elektronického zpracování a zveřejnění slovníku (na příkladu Elektronického slovníku staré češtiny)* nahlíží tyto přednosti a bolesti jednak z pozice zpracovatele, jednak z pozice uživatele. Dochází přitom k závěru, že pro obě strany je výhodnější zpracování elektronické; tvrdí však zároveň, že i s ním jsou spojeny nepřijemné a těžko překonatelné problémy.

Marie Vachková v článku *Co přináší jednojazyčná lexikografie lexikografii překladové?* na titulní otázku odpovídá, že dvojjazyčná lexikografie je bez jednojazyčné nepředstavitelná a že se při práci na přípravě Velkého německo-českého akademického slovníku, ač je při jeho budování využíváno moderních nástrojů, jako užitečné ukázaly kromě současných zdrojů i starší výkladové slovníky – české i německé.

Žaneta Dvořáková ve studii *Propria v moderních výkladových slovnících češtiny* popisuje, jak se v těchto slovnících zacházelo s vlastními jmény a formuluje svůj názor na nejvhodnější způsob řešení této problematiky. Argumentuje zejména pro to, aby vlastní jména byla zahrnuta do hlavního hesláře, a nikoli vyčleněna do samostatných seznamů.

Oddíl studií uzavírá příspěvek **Márie Imrichové** *Poznámky o lexikografických úskaliach pri spracovaní terminologického slovníka na príklade Slovníka právnických termínov pre verejnosť*. Autorka v něm představuje svůj vlastní slovník a zabývá se problémy spojenými s lexikografickou prezentací komplexního terminologického systému laickým uživatelům.

Blok studií doplňují tři rozsáhlé, analytické recenze Kapitol z koncepce Akademického slovníku současné češtiny, jejichž autory jsou **Iva Nebeská, Ludmila Uhlířová a Oldřich Uličný**. Jejich původní verze vznikly z podnětu ředitele Ústavu pro jazyk český pro účely interní oponentury koncepce Akademického slovníku současné češtiny. Redakce Naší řeči navrhla se souhlasem zadavatele i autorů jejich dovtvoření do podoby recenzí, texty prošly standardním recenzním řízením a jsou zde oproti původnímu znění publikovány tu s většími, tu s menšími úpravami.

Číslo uzavírá zpráva **Michala Hořejšího** z oborově významné Mezinárodní konference o historické lexikologii a lexikografii (ICHLL) 2018.

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, věříme, že toto dvojčíslo Naší řeči přispěje k rozvoji a kultivaci současného myšlení o lexikografii, a přejeme příjemné a inspirativní čtení!

Martin Beneš, Ondřej Dufek, Martina Rybová, Michal Hořejší